

VÁLOGATÁS A A SZERZŐI JOGI SZAKÉRTŐ TESTÜLET SZAKVÉLEMÉNYEIBŐL

KÖZTISZTVISELŐ ÁLTAL VEZETETT NYILVÁNTARTÁSOK/ADATBÁZISOK JOGI VÉDELME

SZJSZT-18/13

A megbízó által feltett kérdések

1. Köztisztviselő által, munkaidőben és a munkáltató eszközeivel, de munkaköri feladatkörön kívül, illetve munkáltatói utasítás hiányában, önkéntesen vezetett nyilvántartás/adatbázis állhat-e szerzői jogi védelem alatt?
2. Amennyiben az 1. kérdésre adott válasz igen, úgy
 - a) kit lehet szerzőnek tekinteni?
 - b) ki a vagyoni jogok jogosultja, ha az utasítást szóban vagy írásban adták?
3. Amennyiben a nyilvántartás/adatbázis szerzői jogi védelem alatt áll, úgy harmadik személy kérheti-e ennek a műnek a megismerését? Sérti-e a szerző vagyoni jogát, ha nyilvánosságra hozzák?

A megkeresés kézhezvételét követően – a Szerzői Jogi Szakértő Testület szervezetéről és működéséről szóló 156/1999. (XI. 3.) Korm. rendelet 8. § (1) bekezdése alapján – az eljáró tanács a megbízótól további adatok szolgáltatását kérte a megkeresésében hivatkozott nyilvántartásokról/adatbázisokról, továbbá arról, hogy az ezeket készítő/vezető személyek kaptak-e utasítást a megkeresőtől, és ha igen, milyen tartalommal.

A megkereső a feltett kérdésekre részletes választ adott, felsorolva különböző, tevékenységi körével összefüggő célokkal kapcsolatban vezetett nyilvántartásokat. Ezeket a megkereső az alábbi csoportokba sorolta: (i) munkáltatói utasítás hiányában vezetett nyilvántartások, (ii) jogszabályban rögzített feladaton alapuló nyilvántartások, (iii) belső szabályzatban rögzített feladaton alapuló nyilvántartások és (iv) (részben) munkaköri leírásban rögzített feladaton alapuló adatbázisok. A válaszból az is kiderült, hogy a megkeresésben említett, harmadik személytől származó megismerés iránti igény egy adott nyilvántartásra vonatkozott, amely az utóbbi (iv) csoportba sorolható. A megkereső az érintett nyilvántartásról az alábbi információkat osztotta meg a Szerzői Jogi Szakértő Testülettel:

„Az eljárások kulcsszavas feldolgozása (elektronikus formában) tárgyában készült nyilvántartásra 2010. február 1-je előtt külön munkáltatói utasítás nem volt. 2010 februárja óta a munkaköri leírás tartalmaz arra vonatkozóan kitételeket, hogy a kulcsszavas adatbázisokat gondozni kell. Az adatbázis a T. hatály-

balépése óta tartalmazza a releváns adatokat, az adatbázis kialakítása, szerkezete azóta nem változott. Az ebben található adatok nyilvános határozatokból származnak. A J. I. munkatársa legjobb szakmai tudása szerint, közvetlen felülvizsgálás mellett ellenőrzése mellett frissíti a nyilvántartást. Jelenleg csak a J. I. munkatársai részére érhető el az e. tekintetében frissített, a k. tekintetében egy éve frissített adatbázis. A H. az adatbázis ellenőrzését követően kívánja közzétenni a frissítést a munkatársak számára.”

Az előbbi nyilvántartás megismerése iránti igénnyel kapcsolatban a megkereső az alábbi felvilágosítást adta:

„egy harmadik személy ... a [fenti] kulcsszavas nyilvántartás egészének tudományos kutatás céljából történő kiadását kérte. A konkrét igényléstől elvonatkoztatva ... az ilyen jellegű igény többnyire azzal a következménnyel jár, hogy az adatbázis anélkül kerül többszörözésre, hogy az a nyilvánosság számára hozzáférhetővé válna. Ez utóbbi felhasználási mód azonban nem zárható ki.”

Az eljáró tanács szükségtelennek tartja az összes, a megkereső által felsorolt nyilvántartás részletes felsorolását a szakvéleményben, tekintettel arra, hogy a megkeresés lényegében a fenti nyilvántartásra vonatkozik.

Az eljáró tanács szakértői véleménye

1. Az eljáró tanács által figyelembe vett jogszabályok

1.1. Releváns nemzetközi normák

Az eljáró tanács mindenekelőtt azokra a releváns nemzetközi normákra utal, amelyek hatással voltak az azonos tárgyú magyar jogi szabályozásra. A Berni Uniós Egyezmény¹ (BUE) 2. cikk (5) bekezdése szerint irodalmi vagy művészeti műveknek az anyag kiválasztása vagy elrendezése folytán szellemi alkotásnak minősülő gyűjteményei, mint például enciklopédiák és antológiák, a gyűjtemény részét alkotó egyes művek szerzőit megillető jogok sérelme nélkül e jellegüknek fogva részesülnek védelemben. A Szellemi Tulajdon Világszervezete Szerzői Jogi Szerződésének² 5. cikke értelmében az adatoknak vagy egyéb alkotóelemeknek tartalmi elemek kiválasztása vagy elrendezése folytán szellemi alkotásnak minősülő gyűjteményei e jellegüknek fogva részesülnek védelemben. A védelem nem terjed ki magukra az összeállítás tartalmát képező adatokra vagy anyagokra, és nem csorbítja az összeállításba felvett egyes adatokon vagy anyagokon fennálló szerzői jogokat. A TRIPS-megállapodás³

¹ Kihirdette az 1975. évi 4. törvényerejű rendelet.

² Kihirdette a 2004. évi XLIX. törvény.

³ Kihirdette 1998. évi IX. törvény.

1. C) Melléklete 10. Cikkének 2. pontja értelmében védettek az adatállományok vagy más anyagok akár gép által olvasható, akár más formában, amelyek tartalmuk kiválasztása vagy elrendezése folytán szellemi alkotások. Ez a védelem, amely nem terjed ki magára az adatra vagy anyagra, nem csorbíthatja a magán az adaton vagy anyagon fennálló szerzői jogot.

1.2. Magyar jogszabályok

Az eljáró tanács jelen szakvélemény elkészítésekor a jelenleg hatályos, a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Sztj.) rendelkezéseit vette figyelembe. Néhány helyen azonban utal a korábban hatályban volt szabályozásra is, mert a jogfejlődés iránya álláspontja szerint segít értelmezni a jogi védelem legfontosabb aspektusait, továbbá abban az esetben, ha az Sztj. hatálybalépését megelőzően jöttek létre alkotások, akkor az ezeken fennálló szerzői jogra még a korábban hatályban volt szabályozás vonatkozik.

Az eljáró tanács előrebocsátja, hogy különbséget kell tenni „szerzői jogi védelem” és a sui generis „adatbázis-védelem” között. Habár mindkét jogintézményre vonatkozó rendelkezések az Sztj.-ben találhatóak, a két oltalmi forma lényeges kérdésekben különbözik egymástól: az előbbi esetben a védelem lényegében az adott művet létrehozó természetes személy által kifejtett egyéni, eredeti jellegű alkotómunkára vezethető vissza, az utóbbi esetben a védelem akkor áll fenn, ha az adatbázis tartalmának megszerzése, ellenőrzése vagy megjelenítése jelentős ráfordítást igényelt.

1.2.1. A szerzői jogi védelem tárgya – általános szabályok

Az Sztj. 1. §-a a szerzői jogi védelem tárgya cím alatt az alábbi rendelkezéseket tartalmazza:

- 1. § (1) Ez a törvény védi az irodalmi, tudományos és művészeti alkotásokat.*
- (2) Szerzői jogi védelem alá tartozik – függetlenül attól, hogy e törvény megnevezi-e – az irodalom, a tudomány és a művészet minden alkotása. Ilyen alkotásnak minősül különösen: ... a gyűjteményes műnek minősülő adatbázis [p] alpont].*
- (3) A szerzői jogi védelem az alkotást a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jellege alapján illeti meg. A védelem nem függ mennyiségi, minőségi, esztétikai jellemzőktől vagy az alkotás színvonalára vonatkozó értéktételezettől.*
- (4) Nem tartoznak e törvény védelme alá a jogszabályok, az állami irányítás egyéb jogi eszközei, a bírósági vagy hatósági határozatok, a hatósági vagy más hivatalos közlemények és az ügyiratok, valamint a jogszabállyal kötelezővé tett szabványok és más hasonló rendelkezések.*

Tehát olyan „mű” vagy „alkotás” élvez szerzői jogi védelmet, amely a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jelleggel bír. Az egyéni, eredeti jelleg fennállásához

elengedhetetlen, hogy legalább minimális tere legyen a különböző megoldások közötti választásnak, azaz az alkotás folyamata ne legyen teljesen meghatározva a körülmények vagy az alkalmazott eszközök által. Összességében az alkotás akkor „egyéni”, ha az adott körülmények között lehetőség van többféle kifejezési módra, s ezek közül a szerző egyéni módon valósítja meg azok egyikét vagy másikat, és akkor „eredeti”, ha az nem csupán valamely már meglévő alkotás szolgai másolata.⁴

A megkeresés tárgya olyan nyilvántartás, amely határozatokat tartalmaz. Ezzel kapcsolatban figyelemmel kell lenni arra, hogy az Sztj 1. § (4) bekezdése alapján a jogszabályok, a bírósági vagy hatósági határozatok és az egyéb hasonló tárgyú iratok, illetve azok tartalma a törvény erejénél fogva ki vannak zárva a szerzői jogi védelem alól. Ugyanakkor egy bírósági vagy hatósági határozat lényegének egyéni, eredeti jelleget mutató összefoglalása a lényegkiválasztás szellemi teljesítményére tekintettel szerzői mű. Hasonlóképpen, a szakvéleményeket vagy bírósági/hatósági határozatokat, jogszabályokat egyéni, eredeti válogatással, elrendezéssel, kiválasztással gyűjteménybe foglaló szerkesztő a gyűjtemény tekintetében szerzői joggal rendelkezhet. Az ilyen gyűjtemény alkotóelemei magukban nem védettek.⁵

Az Sztj. 4. § (1) bekezdése alapján a szerzői jog azt illeti, aki a művet megalkotta (szerző). Ahogy azt az előbbieken említettük, a bírósági/hatósági határozatokat egyéni, eredeti válogatással, elrendezéssel, kiválasztással gyűjteménybe foglaló szerkesztő szerzőnek tekinthető az így létrejött gyűjtemény tekintetében.

Az Sztj. 9. §-a, amelynek címe a szerzői jogok keletkezése, a szerzői jogok a vagyoni forgalomban, az alábbi rendelkezéseket tartalmazza:

9. § (1) A szerzőt a mű létrejöttétől kezdve megilleti a szerzői jogok – a személyhez fűződő és a vagyoni jogok – összessége.

(2) A szerző személyhez fűződő jogait nem ruházhatja át, azok másként sem szállhatnak át, és a szerző nem mondhat le róluk.

(3) A vagyoni jogok – a (4)–(6) bekezdésekben foglaltak kivételével – nem ruházhatók át, másként sem szállhatnak át, és azokról lemondani sem lehet.

(4) A vagyoni jogok örökölhetők, róluk halál esetére rendelkezni lehet.

(5) A vagyoni jogokat öröklés útján megszerző személyek azokról egymás javára rendelkezhetnek.

(6) A vagyoni jogok a törvényben meghatározott esetekben és feltételekkel átruházhatók, illetve átszállnak. A jogszerző – a jogok átruházására irányuló szerződés eltérő kikötése hiányában – a vagyoni jogokkal a továbbiakban rendelkezhet.

⁴ Fejesné dr. Lőrincz Anna, dr. Hepp Nóra: Szerzői jog. Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala. Budapest, 2012, p. 13.

⁵ Lásd Gyertyánfy Péter (szerk.): A szerzői jogi törvény magyarázata. Complex Kiadó, Budapest, 2006, p. 35.

A szerzői vagyoni jogok átruházását, átszállását és az azokról való lemondást kategorikusan tiltó főszabály alól vannak kivételek. Ilyen kivétel érvényesül például a tág értelemben vett közös művek egyik részcsoportját képező *együttesen létrehozott művek* (Szjt. 6. §) esetében, továbbá a *munkaviszonyban vagy más hasonló jogviszonyban létrehozott művek* (Szjt. 30. §) és a *gyűjteményes műnek minősülő adatbázisok* (Szjt. 61. §) esetében.

1.2.2. Tág értelemben vett közös művek

A Szjt. 5. §-a rendelkezik a szűk értelemben vett közös művekről, valamint az összekapcsolt művekről. Ezek közös tulajdonsága, hogy a közösen megalkotott mű részei azonosíthatóak, azaz azonosítható, hogy melyik részt melyik szerző alkotta meg. Azonban amíg szűk értelemben vett közös műveknél ezek a részek önállóan nem használhatóak fel, addig összekapcsolt művek esetében ez lehetséges.

Az Szjt. 6. §-a rendelkezik az együttesen létrehozott művekről. Együttesen létrehozottnak minősül a mű, ha a megalkotásában együttműködő szerzők hozzájárulása olyan módon egyesül a létrejövő egységes műben, hogy nem lehetséges az egyes szerzők jogait külön-külön meghatározni.

Az együttesen létrehozott művek az egyik kivétel az alól a fent említett alapelv alól, hogy a szerzői vagyoni jogok átszállása kizárt. Az ilyen művek esetében a szerzők jogutódjaként azt a természetes vagy jogi személyt, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaságot illeti meg a szerzői jog, amelynek kezdeményezésére és irányításával a művet létrehozták, és amely azt a saját nevében nyilvánosságra hozta.

Az együttesen létrehozott művek esetében – eltérően a főszabálytól – a vagyoni jogok átszállása a törvény erejénél fogva történik meg. E kivétel indoka abban keresendő, hogy több szerző műve egyesül egy egységes műben, és az egységesülés olyan fokú, hogy az összeolvasztott művek szerzői jogaikat egyénileg nem tudják hozzájárulásaik tekintetében gyakorolni.⁶ Az együttesen létrehozott művek mögött meghúzódó jogalkotói elgondolás feltárásához érdemes segítségül hívni az Szjt. miniszteri indokolását:

„A technikai fejlődés legújabb hullámai nyomán előtérbe kerültek a csoportosan, kollektív munkával – jelentős beruházást igénylő berendezéssel és felszereléssel, szervezett keretek között – létrejövő művek, amelyek szerzői gyakran nem vagy csak aránytalan nehézségek árán nevesíthetők. Ez a jelenség a modern szerzői jogi kodifikációt több országban (pl. Franciaországban, Spanyolországban, Szlovéniában) arra indította, hogy bevezesse és az általánostól eltérően szabályozza a kollektív, együttesen létrehozott mű kategóriáját. A művek e fajtáját az jellemzi, hogy a mű megalkotásában együttműködnek a szerzők, akiknek a hozzájárulásai ennek során olyan módon egyesülnek a létrejövő egységes

⁶ Lásd Gyertyánfy: i. m. (5), p. 53.

műben, hogy nem lehetséges az egyes szerzők jogait külön-külön meghatározni. E művek további jellemzője, hogy létrehozásukat külső – tehát a szerzők körén kívüli – személy vagy szervezet kezdeményezi és irányítja. Ilyen műveknél indokolt, hogy a szerzői jog jogosultja az a szervezet vagy személy legyen, amely, illetve aki kezdeményezte és irányította a mű létrehozását, majd ezt követően az elkészült művet saját nevében nyilvánosságra hozta. Ez elérhető volna azzal is, ha a törvény az említett személyt, illetve szervezetet eleve a szerzői jogok eredeti alanyának minősítené, de – tekintettel a szerzőt természetes személynek tekintő elvi kiindulásra – helyesebbnek látszik, hogy a szerzői jog a törvény erejénél fogva szálljon át és a szerzők jogutódjaként illesse meg a szóban forgó személyt vagy szervezetet (6. §).”

Az együttesen létrehozott művek esetében tehát a szerzői vagyoni jogok teljessége – az Sztj. erejénél fogva – átszáll arra a személyre, amely kezdeményezte és irányítja azok létrehozását. Ez a szabályozás eredményét tekintve nagyon hasonló a sui generis adatbázisok védelméhez (lásd később).

Itt érdemes megjegyezni, hogy szerző csak természetes személy lehet, hiszen csak természetes személy képes eredeti, egyéni alkotásra. Ezért szervezet, gazdasági társaság, hivatalos szerv stb. nem tekinthető szerzőnek, a szerzői vagyoni jogokkal kizárólag akkor rendelkezhet, ha azok a törvény erejénél fogva rá átszállnak, vagy a törvény által szabályozott esetekben azokat megszerzi (a szerző a vagyoni jogokat átruházza). Ezekben az esetekben a jogszerző a szerzői vagyoni jogokkal a továbbiakban rendelkezhet [Sztj. 9. § (6) bekezdés].

1.2.3. A gyűjteményes művek

Az Sztj. jelenleg hatályos 7. §-a, gyűjteményes mű cím alatt, a következő rendelkezéseket tartalmazza:

7. § (1) Szerzői jogi védelemben részesül a gyűjtemény, ha tartalmának összeválogatása, elrendezése vagy szerkesztése egyéni, eredeti jellegű (gyűjteményes mű). A védelem a gyűjteményes művet megilleti akkor is, ha annak részei, tartalmi elemei nem részesülnek, illetve nem részesülhetnek szerzői jogi védelemben.

(2) A gyűjteményes mű egészére a szerzői jog a szerkesztőt illeti, ez azonban nem érinti a gyűjteménybe felvett egyes művek szerzőinek és kapcsolódó jogi teljesítmények jogosultjainak önálló jogait.

(3) A gyűjteményes mű szerzői jogi védelme nem terjed ki a gyűjteményes mű tartalmi elemeire.

A korábban hatályos szabályozással szemben a jelenlegi normaszöveg egyértelmű abban a tekintetben, hogy kizárólag azok a gyűjtemények élveznek szerzői jogi oltalmat, amelyek összeválogatása, elrendezése vagy szerkesztése egyéni, eredeti jellegű. Sztérválasztásra került

tehát a gyűjtemény és a gyűjteményes mű fogalma, amely a régi Sztj.-ben (a szerzői jogról szóló 1969. évi III. törvény) nem volt egyértelmű. Egyértelművé lett az is, hogy szerzői jogi védelmet nem élvező elemekből felépülő gyűjtemény csak akkor élvez szerzői jogi védelmet, amennyiben az elemek elrendezése egyéni, eredeti jellegű.

Egy gyűjteményes műnek természetesen több szerzője is lehet, így egy gyűjteményes mű lehet tág értelemben vett többszerzős mű is. Amennyiben a szerzők hozzájárulása olyan módon egyesül a létrejövő egységes műben, hogy nem lehetséges az egyes szerzők jogait külön-külön meghatározni (akár amiatt, hogy sok szerkesztő van, és nem lehet tudni, hogy pontosan ki melyik részt szerkesztette, akár amiatt, hogy időben elhúzódó vagy éppen folyamatos szerkesztői tevékenységről van szó, és időben nem lehet visszakeresni az egyes szerkesztők tevékenységét), a gyűjteményes mű együttesen létrehozott műnek minősülhet.

1.2.4. Az adatbázisok

Az Sztj. 60/A. §-a rendelkezik az adatbázisokról. Az (1) bekezdés határozza meg, mi minősül adatbázisnak: önálló művek, adatok vagy egyéb tartalmi elemek valamely rendszer vagy módszer szerint elrendezett gyűjteménye, amelynek tartalmi elemeihez – számítástechnikai eszközökkel vagy bármely más módon – egyedileg hozzá lehet férni.

Az adatbázisokon kétféle jogi oltalom állhat fenn, akár egyszerre is: az egyik a *szerzői jogi védelem* abban az esetben, ha az adatbázis gyűjteményes műnek minősül, azaz ha az adatbázis elemeinek összeválogatása, elrendezése vagy szerkesztése egyéni, eredeti jellegű szerkesztői tevékenység eredménye [Sztj. 61. § (1) bekezdés]. A másik oltalom a *sui generis adatbázisvédelem*, amelyről akkor lehet beszélni, ha az adatbázis tartalmának megszerzése, ellenőrzése vagy megjelenítése jelentős ráfordítást igényelt [Sztj. 84/A. § (5) bekezdés]. Ebben az esetben a védelem nem függ attól, hogy volt-e egyéni, eredeti jelleget felmutató szerkesztői válogatás vagy egyéb tevékenység. E *sui generis* védelem – hasonlóan a korábban említett *együttesen létrehozott művekhez* (Sztj. 6. §) – mögött az a jogalkotói cél húzódik meg, hogy védelemben kell részesíteni a jelentős ráfordítással létrehozott adatbázisokat. E védelem jogosultja az adatbázis előállítója, az a természetes személy, jogi személy vagy jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság, aki vagy amely saját nevében és kockázatára kezdeményezte az adatbázis előállítását, gondoskodva az ehhez szükséges ráfordításokról [Sztj. 84/A. § (6) bekezdés]. A védelem az adatbázis tartalma egészének vagy jelentős részének – engedély nélküli – kimásolása vagy újrahasznosítása ellen nyújt védelmet [Sztj. 84/A (1) bekezdés].

A szerzői jogi védelemmel, valamint a gyűjtemény tartalmának egyéni, eredeti jellegű összeválogatásával, elrendezésével vagy szerkesztésével kapcsolatban az eljáró tanács utal a 38/2006. számú SZJSZT véleményre:⁷

⁷ http://sztnh.gov.hu/testuletek/szjszt/SZJSZT_szakvelemenyek/2006/ELLENORZOTT_PDF/szjszt_szakv_2006_38_REC_PDF.pdf, kiemelés az eljáró tanácstól.

„... a különböző összeállítások – gyűjteményes műként – akkor is szerzői jogi védelmet élvezhetnek, ha részei ugyan szerzői jogi védelemben nem részesülnek, de a gyűjtemény elemeinek összeválogatása, elrendezése kreatív szerkesztői munka eredménye. A gyűjteményes művekre vonatkozó védelem feltétele – az Sztj. megfogalmazása szerint – azonos a szerzői művek esetében általában alkalmazandó egyéni, eredeti jelleg követelményével, a magyar jogalkotó ugyanis e két fogalommal azonosította az irányadó nemzetközi egyezmények „intellectual creations” fordulatát. [Berni Uniók Egyezmény 2. Cikk (5) bekezdése; TRIPs Egyezmény 10 Cikk (2) bekezdése; WIPO Szerzői Jogi Szerződés 5. Cikk] ... **Az adatbázis, mint olyan pedig akkor részesül szerzői jogi védelemben, ha tartalmának válogatása vagy elrendezése okán a szerző saját szellemi alkotása.**’ (96/6/EK irányelv, 3. cikk 1. pont)

Az összeválogatás alkalmazott elve elsősorban akkor tekinthető egyéninek, eredetinek, ha a gyűjtemény valóban válogatás eredményeként született meg, vagyis egy műveket, adatokat tartalmazó nagyobb halmazból a szerkesztő valamilyen egyéni, eredeti szempont alapján válogatja össze gyűjteménye egyes elemeit. Ez alapján az összeválogatás nem rendelkezik egyéni, eredeti jelleggel, ha az valamennyi, bizonyos tulajdonsággal rendelkező elemet (művet, adatot) tartalmaz (például valamennyi budapesti telefonelőfizető adatai). Ugyancsak nem tekinthető összeválogatásnak a ‘gyűjtemény’, ha az csupán egy vagy az összes elem számához képest elenyésző számú tételt tartalmaz. Az elrendezés elsősorban akkor tekinthető egyéninek, eredetinek, ha az meghaladja a nyilvánvaló sorrendbe illeszthető tulajdonságok alapján (például kezdőbetű, súly, hossz) történő automatikus rendezést.”

Hasonló megállapításra jutott a Szerzői Jogi Szakértő Testület az SZJSZT-39/2004/1–2. sz. ügyben („Adatbázisok összehasonlítása”),⁸ amelyben az eljáró tanács azt állapította meg, hogy „[a] szerzői jogi védelmet tehát nem az egyes adatok (mint a gyűjteményes mű részei) specialitása, hanem a részeket magába foglaló gyűjtemény felépítésének egyedi jellege alapozza meg.”

1.2.5. Munkaviszonyban vagy más hasonló jogviszonyban létrehozott művek

Az Sztj. 30. §-a szintén kivételt állít fel az alól a főszabály alól, hogy a szerzői vagyoni jogok nem szállhatnak át, nem ruházhatóak át, és azokról lemondani sem lehet a munkaviszonyban vagy más hasonló jogviszonyban létrehozott művek vonatkozásában. A „más hasonló jogviszony” – a 30. § (7) bekezdése alapján – magában foglalja a közszolgálati vagy közalkalmazotti jogviszonyt vagy egyéb szolgálati viszonyt, továbbá kiterjed a munkaviszony

⁸ http://sztjh.gov.hu/testuletek/szjszt/SZJSZT_szakvelemenyek/2004/2004PDF/szjszt_szakv_2004_039.pdf.

jellegű jogviszony keretében foglalkoztatott szövetkezeti tagra is. A megkeresésben említett köztisztviselői jogviszonyra tehát az Szjt. 30. §-a kiterjed. A közszolgálati tisztviselőkről szóló 2011. évi CXCV. törvény 2. §-a alapján e törvényt kell alkalmazni többek között a H. köztisztviselőjének és közszolgálati ügykezelőjének jogviszonyára is (2. §). E törvény 6. § 20. pontja alapján a közszolgálati tisztviselő: a kormánytisztviselő, kormányzati ügykezelő, köztisztviselő, közszolgálati ügykezelő. Az Szjt. 30. § (7) bekezdésében említett „közszolgálati jogviszony” ezért kétséget kizáróan kiterjed a megkereső köztisztviselőire. Ezért a továbbiakban „munkáltató” alatt a megkereső, „munkavállaló” alatt a megkereső köztisztviselői is értendők.

Ahhoz, hogy a munkáltató megszerezhesse a szerzői vagyoni jogokat a munkavállalótól, az alábbi feltételeknek kell teljesülniük [30. § (1) bek.]:

a) a mű elkészítése a szerzőnek munkaviszonyból folyó kötelessége: a munkaszerződésből vagy egyéb, a jogviszonyra vonatkozó megállapodásból, utasításból vagy egyéb szabályból levezethető az a kötelesség, hogy a munkavállaló meghatározott műveket hozzon létre. Ennek forrása elsősorban a munkaköri leírás lehet, azonban pusztán az a tény, hogy az adott feladat (itt egy nyilvántartás vezetése) nem található meg szó szerint a munkaköri leírásban, nem jelenti azt, hogy az Szjt. 30. §-a nem alkalmazandó;

b) a szerző (munkavállaló) és a munkáltató nem állapodtak meg eltérően: ezt azt jelenti, hogy a felek egyező akarattal eltérhetnek a 30. §-tól, és rendelkezhetnek úgy, hogy habár a munkaköri leírás alapján a munkavállaló kötelessége az adott mű elkészítése, azonban a munkáltató mégsem szerzi meg a szerzői vagyoni jogokat (vagy azoknak csak egy részét szerzi meg, vagy azokat csak korlátozottan szerzi meg stb.).

Az előbbi feltételek teljesülése esetén a mű átadásával a szerzői vagyoni jogokat a szerző jogutódjaként a munkáltató szerzi meg.

Az Szjt. 30. § (3) bekezdése alapján a szerzőt megfelelő díjazás illeti meg, ha a munkáltató a felhasználásra másnak engedélyt ad, vagy a művel kapcsolatos vagyoni jogokat másra átruházza. A (4) bekezdés alapján a szerző a munkáltató jogszerzése esetén is jogosult marad arra a díjazásra, amely e törvény alapján a felhasználás jogának átruházását követően is megilleti. Ugyanakkor a munkaviszonyból folyó kötelesség révén létrehozott adatbázis esetében ezek a rendelkezések nem alkalmazandóak [Szjt. 61. § (3) bekezdés], következésképpen a gyűjteményes műnek minősülő adatbázis esetén a munkáltató által harmadik személynek adott felhasználási jog vagy a vagyoni jogok átruházása esetén nem jogosult megfelelő díjazásra.

Ha a mű elkészítése a szerzőnek munkaviszonyból folyó kötelessége, a mű átadása a nyilvánosságra hozatalhoz való hozzájárulásnak minősül. A mű visszavonására irányuló szerzői nyilatkozat (11. §) esetén a munkáltató köteles a szerző nevének feltüntetését mellőzni. Ugyancsak mellőzni kell a szerző kérésére nevének feltüntetését akkor is, ha a művön a munkáltató a munkaviszonyból eredő jogaival élve változtat, de a változtatással a szerző nem ért egyet [Szjt. 30. § (5) bekezdés]. A szerző munkaviszonyból folyó kötelessége telje-

sítéseként megalkotott művel kapcsolatos jognyilatkozatokat írásba kell foglalni [Szt. 30. § (6) bekezdés].

Az eljáró tanács előrebocsátja, hogy munkaviszonyban létrehozott művekre vonatkozó rendelkezések – a megkeresésben ismertetett tényállás alapján – feltehetően nem relevánsak, amennyiben a megkeresés tárgyát képező nyilvántartás együttesen létrehozott műnek tekinthető. Az eljáró tanács a rendelkezésre bocsátott információk alapján ezt feltételezte, ugyanakkor mégis szükségesnek tartotta, hogy kitérjen a szakvéleményben arra az eshetőségre, amennyiben ennek az ellenkezője bizonyosodna be olyan körülmény miatt, amelyről nem kapott tájékoztatást a megkeresőtől.

1.2.6. Az adatbázisokra vonatkozó szabályozás

Az adatbázisok sui generis jogvédelmének megteremtését Magyarország jogának az európai közösségi joghoz való közelítése indokolta. Az Európai Parlament és Tanács 96/9/EK sz. irányelve az adatbázisok jogi védelméről (a továbbiakban adatbázis-irányelv) részben a BUE, illetve a Genfi Szerzői Jogi Egyezmény fent említett rendelkezésein alapul, részben azonban azokon túllépve kiterjed a szerzői műnek semmilyen szempontból (sem tartalmi és szerkesztésbeli, sem pusztán szerkesztésbeli szempontból) nem minősülő adatgyűjteményekre is, lehetővé téve az ilyen, számítástechnikai eszközökkel vagy más módon egyedileg hozzáférhető, valamely rendszer vagy módszer szerint elrendezett adatgyűjtemények önálló jogi védelmét egyes jogosulatlan felhasználási cselekmények esetén. Az új Szt. ennek megfelelően került kiegészítésre 2002. január 1. napjától a VII. Fejezet alatt a 60/A. §-sal, valamint módosult a 61–62. §, továbbá az új Szt.-be bekerült a XI/A Fejezet (84/A–84/E. §). Az adatbázisokra vonatkozó magyar rendelkezések csaknem teljes mértékben megegyeznek az adatbázis-irányelv rendelkezéseivel.

A sui generis adatbázis-védelem – bár a szerzői jogi törvényben került elhelyezésre – nem szerzői jogi jellegű védelem. A sui generis jogi oltalomnak nem feltétele az, hogy az egyes tartalmi elemek összeválogatása egyéni, eredeti jellegű legyen (ami a gyűjteményes műként való védelem előfeltétele). A sui generis adatbázis-oltalom bevezetésének az indoka az volt, hogy bizonyos adatbázisok létrehozatala jelentős emberi, technikai és pénzügyi ráfordítással járhat, és ezért indokolt az ilyen adatbázisok (önálló) jogi oltalomban való részesítése.

A sui generis adatbázis-védelem alapján jogi oltalomban részesülnek azok a valamely rendszer vagy módszer szerint elrendezett adatgyűjtemények is, amelyek nem vagy nem csak szerzői alkotásokat tartalmaznak, továbbá amelyek az egyes adatelemek egyéni, eredeti jellegét nélkülöző kiválogatása, illetve elrendezése folytán sem minősülnek egyéni, eredeti szerzői alkotásnak. A sui generis adatbázis-védelem fellépési lehetőséget nyújt az olyan, engedély nélküli adatkimásolásokkal, illetve adat-újrahasznosítási cselekményekkel szemben is, amelyek következtében az adatbázis felépítése, szerkezete nem rekonstruálódik, tehát

az esetleg fennálló egyéni, eredeti felépítést, szerkezetet a felhasználó nem másolja le, nem veszi át.

A sui generis adatbázis-védelem az adatbázis előállítóját illeti meg. Az adatbázis előállítójaként az új Szt. azt a természetes személyt, jogi személyt vagy jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaságot határozza meg, aki vagy amely saját nevében és kockázatára kezdeményezte az adatbázis előállítását, gondoskodva az ehhez szükséges ráfordításokról.

A sui generis adatbázis-védelem tartalmát az új Szt. 84§/A. §-a a következőképpen határozza meg:

84/A. § (1) Ha a törvény eltérően nem rendelkezik, az adatbázis (60/A. §) előállítójának hozzájárulása szükséges ahhoz, hogy az adatbázis tartalmának egészét vagy jelentős részét

a) másolat készítése útján [18. § (1) bek. b) pont] többszörözzék (a továbbiakban: kimásolás);

b) a nyilvánosság számára hozzáférhetővé tegyék az adatbázis példányainak terjesztésével vagy – a 26. § (8) bekezdésében szabályozott módon – a nyilvánossághoz való közvetítéssel (a továbbiakban: újrahasznosítás).

(2) Az (1) bekezdés b) pontjában említett terjesztésen a terjesztés következő eseteit kell érteni: adásvétellel vagy a tulajdonjog más módon történő átruházásával való forgalomba hozatal, az országba forgalomba hozatali céllal történő behozatal és bérbeadás. A 23. § (5) bekezdését [jogkimerülés] megfelelően alkalmazni kell az adatbázis előállítójának jogaira is.

(3) Az adatbázis előállítójának hozzájárulása nélkül ismételten és rendszeresen nem másolható ki, illetve nem hasznosítható újra az adatbázis tartalmának jelentéktelen része sem, ha ez sérelmes az adatbázis rendes felhasználására, vagy indokolatlanul károsítja az adatbázis előállítójának jogos érdekeit.

(4) Az (1)–(3) bekezdésben szabályozott felhasználásokért – ha a törvény eltérően nem rendelkezik – díjazás jár.

(5) Az adatbázis előállítóját akkor illetik meg az (1)–(3) bekezdésben szabályozott jogok, ha az adatbázis tartalmának megszerzése, ellenőrzése vagy megjelenítése jelentős ráfordítást igényelt.

A sui generis adatbázis-védelem fennállása szempontjából fontos feltételt határoz meg a 84/A. § (5) bekezdése, amely szerint az adatbázis tartalmának megszerzése, ellenőrzése vagy megjelenítése jelentős ráfordítást kellett, hogy igényeljen. E tevékenységek vonatkozásában tehát külön-külön kell vizsgálni azt, hogy az adott tevékenység jelentős ráfordítást igényelt-e. Az adatbázis tartalmának megszerzésével kapcsolatos ráfordítások elsősorban negatív irányból közelíthetők meg: az adatok (azaz az adatbázis egyes tartalmi elemei) előállítása (létrehozása) érdekében kifejtett ráfordítás az adatbázis tartalmának megszerzése érdekében kifejtett jelentős ráfordítások körében nem vehető figyelembe. Ellenőrzés alatt kétféle tevékenységet lehet érteni: a tartalom folyamatos figyelését, ellenőrzését és korrekci-

óját igénylő (dinamikus) adatbázis esetén az adatbázis folyamatos ellenőrzését, monitorozását, frissítését, az adatok pontosságának, helytállóságának biztosítását, másfelől, statikus adatbázis esetén az adatbázis létrehozatalakor a tartalom helyességének, helytállóságának vizsgálatát. Végül, az adatbázis tartalmának megjelenítése nemcsak a tartalom szó szoros értelmében vett megjelenítését foglalja magában, hanem a tartalom adott adatbázisban való felhasználásra alkalmas állapotba hozatalát is.

Az adatbázis tartalmának megszerzésével kapcsolatos ráfordítás mennyiségileg vagy minőségileg, illetve mindkét szempontból is lehet jelentős. Ráfordításon nemcsak pénzügyi befektetést kell érteni, hanem energia-, munka- és időráfordítást is. Az ilyen ráfordítással, valamint az adatbázis kimásolásával és újrahasznosításával kapcsolatos kérdések, illetve joggyakorlat vonatkozásában a Szerzői Jogi Szakértő Testület alábbi szakvéleményei tartalmaznak iránymutatást:

- a) SZJSZT-39/2004/1-2 – Adatbázisok összehasonlítása;⁹
- b) SZJSZT-23/08/1 – Adatbázis szerzői jogi és sui generis védelme;¹⁰
- c) SZJSZT-31/08/1 – Interneten közzétett, használatú hirdetésekben összeállított adatbázis szerzői jogi és sui generis kapcsolódó jogi védelme;¹¹
- d) SZJSZT-19/09/1 – Jogtár védelme gyűjteményes műként, illetve adatbázisként;¹²
- e) SZJSZT-05/10 – Adatbázis kapcsolódó jogi (sui generis) védelme;¹³
- f) SZJSZT-12/10 – Elektronikus szótár védelme gyűjteményes műként, illetve adatbázisként;¹⁴

2. Az eljáró tanács következtetései

Az eredeti megkeresésben feltett kérdésekre csak konkrét nyilvántartások esetében lehet választ adni, tekintettel arra, hogy a körülményektől függ, hogy egy nyilvántartás állhat-e szerzői jogi és/vagy sui generis adatbázis-védelem alatt, és ha igen, akkor ki a jogok jogosultja. Kizárólag az adott nyilvántartások/adatbázisok ismeretében lehet külön-külön megválaszolni a megkereső által feltett kérdéseket. Tekintettel arra, hogy a megkeresés lényegében a megkereső által nyújtott részletes tájékoztatás 7. pontjában leírt kulcsszavas nyilvántartással volt kapcsolatos, ezért az eljáró tanács a vizsgálatot erre a nyilvántartásra végezte el. A többi tizenegy nyilvántartás hasonló szintű vizsgálata – a megkereső által rendelkezésre bocsátott információk alapján – nem tűnt szükségesnek.

⁹ http://szttnh.gov.hu/testuletek/szjszt/SZJSZT_szakvelemenyek/2004/2004PDF/szjszt_szakv_2004_039.pdf.

¹⁰ http://szttnh.gov.hu/testuletek/szjszt/SZJSZT_szakvelemenyek/2008/2008PDF/szjszt_szakv_2008_023.pdf.

¹¹ http://szttnh.gov.hu/testuletek/szjszt/SZJSZT_szakvelemenyek/2008/2008PDF/szjszt_szakv_2008_031.pdf.

¹² http://szttnh.gov.hu/testuletek/szjszt/SZJSZT_szakvelemenyek/2009/2009PDF/szjszt_szakv_2009_19_01.pdf.

¹³ http://szttnh.gov.hu/testuletek/szjszt/SZJSZT_szakvelemenyek/2010/PDF/szjszt_szakv_2010_05.pdf.

¹⁴ http://szttnh.gov.hu/testuletek/szjszt/SZJSZT_szakvelemenyek/2010/PDF/szjszt_szakv_2010_12.pdf.

A fentiekben ismertetett jogszabályi háttér, valamint joggyakorlat alapján az eljáró tanács az alábbi lépéseket vizsgálta meg:

- a) mi az adott nyilvántartás tárgya, forrása, tartalma és célja;
- b) kik szerkesztik az adott nyilvántartást, a szerkesztők személye azonosítható-e, továbbá az egyes szerkesztők egyéni hozzájárulása a későbbiekben is azonosítható-e;
- c) az egyes szerkesztők tevékenysége (a nyilvántartás tartalmának összeválogatása, elrendezése) mutat-e egyéni, eredeti jelleget;
- d) az adatbázis tartalmának megszerzése, ellenőrzése vagy megjelenítése igényelt-e jelentős ráfordítást;
- e) végül, az adatbázis harmadik fél általi megismerése esetén kitől és milyen tartalmú engedélyt kell kérni?

Ad 7. Eljárások kulcsszavas feldolgozása (elektronikus formában)

A megkereső ezt a nyilvántartást a „(részben) munkaköri leírásban rögzített feladaton alapuló adatbázisok” cím alá sorolta be. Ezen nyilvántartás vezetésére 2010. február 1-je előtt külön munkáltatói utasítás nem volt, azonban e dátumot követően a munkaköri leírás tartalmaz arra vonatkozóan kitételt, hogy a kulcsszavas adatbázisokat gondozni kell. Az adatbázis a T. hatálybalépése óta tartalmazza a releváns adatokat, az adatbázis kialakítása, szerkezete azóta nem változott. Az adatok forrása nyilvános határozatok, a szerkesztést a J. I. munkatársa végzi közvetlen felettesének ellenőrzésével. A megkereső tájékoztatása azt is tartalmazza, hogy az e tekintetében folyamatos a frissítés, míg a k. tekintetében egy éve került sor a nyilvántartás frissítésére. A megkereső az adatbázis ellenőrzését követően kívánja közzétenni a frissítést a munkatársak tágabb köre számára, ennek megtörténte előtt az csak a J. I. munkatársai részére érhető el.

A fenti információk alapján az eljáró tanács megállapításai, illetve következtetései az alábbiak.

Ad a) A nyilvántartás tárgya, forrása, tartalma és célja

Az adott nyilvántartás a megkereső szervezetén belüli használatra készült, az a megkereső belső elektronikus hálózatán érhető el, és ahhoz egyelőre csak a megkereső egy szűkebb szervezeti egységének a munkatársai férnek hozzá, azonban a megkereső tervezi, hogy azt később, a nyilvántartás ellenőrzését követően elérhetővé teszi a munkatársak szélesebb köre számára. A nyilvántartás, illetve felhasználásának célja a hatósági vagy kutatómunka elősegítése. Az adatok forrása nyilvános H.-határozatok, amelyek bárki számára elérhetőek. A nyilvántartást alkotó egyes elemek (a határozatok) tehát nem állnak szerzői jogi védelem alatt, ami egyébként az Szjt. 1. § (4) bekezdéséből is következik.

Ad b) A nyilvántartás szerkesztői

A nyilvántartást a megkereső szervezetén belüli szervezeti egység munkatársai szerkesztik a közvetlen felettes ellenőrzésével. A megkereső által rendelkezésre bocsátott tájékoztatásból nem derül ki, hogy a szerkesztők név szerint és/vagy utólag beazonosíthatóak-e. Tekintettel arra, hogy a megkereső – a Szerzői Jogi Szakértő Testület által feltett kérdésekre adott részletes válaszában – más nyilvántartások esetében kifejezetten feltüntette, hogy a (társ)-szerzők név szerint fel vannak tüntetve, az eljáró tanács azzal a feltételezéssel élt, hogy az érintett adatbázis (7.) esetében a szerkesztők nem kerülnek név szerint feltüntetésre, így a szerkesztők személye később (adott esetben a nyilvántartás évekkel később történő felhasználása esetén) már nem azonosítható. (A későbbiekben kitérünk arra, ha ez a feltételezés mégsem bizonyulna helytállóknak.)

*Ad c) A szerkesztői tevékenység jellege (szerzői jogi védelem)**A nyilvántartás gyűjteményes műnek minősülő adatbázis*

A megkereső tájékoztatása szerint az adott adatbázis az eljárások kulcsszavas feldolgozása. Habár a megkereső nem ismertette részletesen a nyilvántartás kialakítását, szerkezetét, a tárgyszavak (kulcsszavak) rendszerét, azok kiválogatási módszereit, az eljáró tanács a rendelkezésére bocsátott információk alapján feltételezi, hogy a nyilvántartás tartalmának összeválogatása, elrendezése, a tárgyszavak kiválogatása egyéni, eredeti jelleget mutat, következőképpen az adott nyilvántartás gyűjteményes műnek tekinthető (7. §). Erre enged következtetni, hogy a megkereső maga is a kulcsszavas adatbázisok gondozásáról, a szerkesztő munkatárs legjobb tudásáról, a közvetlen felettes ellenőrzéséről beszél. Az eljáró tanács feltételezi, hogy a nyilvántartásba valamennyi H. határozat belekerül, azaz a szerkesztő nem hoz döntést a tekintetben, hogy melyik határozatot emeli be a nyilvántartásba, és melyiket hagyja ki. Ugyanakkor az a tény, hogy szerkesztő tárgyszavakat keres, és ezek alapján kategorizálja a határozatokat, szellemi tevékenység, alkotómunka eredménye. Ezt támasztja alá például a Szerzők és szerkesztők kézikönyve c. könyv Tárgymutató c. fejezete, amely az alábbiakat tartalmazza:

„A tárgymutatóba kerülnek a főszöveg fogalmai, kulcsszavai. A tárgymutató összeállítása minden esetben tudományos feladat, ezért lehetőleg a szerző vagy annak közeli munkatársa, tanítványa készítse el. Ugyanis a kulcsszavak meghatározása nem mechanikus munka, sokszor a mű mondanivalójától függ, hogy mi a kulcsszó és mi nem az.”¹⁵

A fentiek alapján tehát nem férhet ahhoz kétség, hogy a tárgymutató összeállítása általában egyéni, eredeti tevékenység, azaz szellemi alkotómunka eredménye. Még inkább

¹⁵ Gyurgyák János: Szerzők és szerkesztők kézikönyve. Osiris Kiadó. Budapest, 2005, p. 182.

helyesnek tűnik e megállapítás a megkeresés tárgyát képező konkrét nyilvántartás vonatkozásában, hiszen annak összeállításához a vonatkozó jogterület alapos ismeretére van szükség. Az eljáró tanács szerint ezért ebben az esetben megállapítható, hogy a tárgymutató összeállítása egyéni, eredeti tevékenység, azaz szellemi alkotómunka eredménye, és ezért a nyilvántartás mint gyűjteményes mű szerzői jogi védelemre érdemes. Tekintettel arra, hogy az adott nyilvántartás elemeihez számítástechnikai eszközökkel egyedileg lehet hozzáférni, ezért a nyilvántartás megfelel az adatbázis fogalom ismérveinek (Szjt. 61/A. §).¹⁶ Mindezekre tekintettel a nyilvántartás gyűjteményes műnek minősülő adatbázisnak tekinthető.

A nyilvántartás feltehetően együttesen létrehozott mű

A megkereső által rendelkezésre bocsátott információk szerint a nyilvántartást a J. I. munkatársai szerkesztik a T. hatálybalépése óta, és az elektronikus formában áll rendelkezésre. Az eljáró tanács többek között ezért is feltételezte, hogy a nyilvántartás szerkesztői nem kerültek/kerülnek név szerint feltüntetésre. Ebben az esetben a nyilvántartás olyan gyűjteményes műnek tekinthető, amelynek megalkotásában az egyes szerkesztők hozzájárulása olyan módon egyesül, hogy nem lehetséges az egyes szerzők jogait külön-külön meghatározni. Erre tekintettel a nyilvántartás együttesen létrehozott műnek minősül [Szjt. 6. § (2) bekezdés]. Az Szjt. 6. § (1) bekezdés szerint az együttesen létrehozott műre a szerzők jogutódjaként azt a személyt illeti meg a szerzői jog, akinek kezdeményezésére és irányításával a művet létrehozták, és aki azt a saját nevében nyilvánosságra hozta. A megkereső által rendelkezésre bocsátott adatok alapján aggálytalanul megállapítható, hogy a megkereső volt az a személy, aki kezdeményezte és irányította a nyilvántartás létrejöttét, valamint annak folyamatos karbantartását (frissítését).

Ahhoz sem férhet kétség, hogy a megkereső volt az, aki a nyilvántartást saját nevében nyilvánosságra hozta. Itt szükséges arra utalni, hogy a szerzői jogi értelemben vett „nyilvánosság” nem azonos a köznapi értelemben vett (széles) nyilvánossággal, és különösen nem azonos a nyilvánosság azon értelmezésével manapság, miszerint az került nyilvánosságra, ami bárki számára közvetlenül elérhetővé vált (pl. az internetre való feltöltéssel). Itt az eljáró tanács az Szjt. 10. §-ához (A mű nyilvánosságra hozatala) fűzött magyarázatra utal: „... a nyilvánosság a szerzői jogban minden felhasználástípusnál más és más személyi kör lehet. A 10. § szempontjából a 'nyilvánosságra hozatal' bármilyen cselekmény vagy magatartás lehet, amely révén a mű elhagyja az alkotó rendelkezési körét és meg nem határozott más személyek számára hozzáférhetővé válik” [Benárd Aurél-Tímár István (szerk.): A szerzői jog kézikönyve. Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1973, 100. o.]¹⁷ Az előbbieket alap-

¹⁶ 2002. január 1-jét megelőzően az Szjt. nem tartalmazta az „adatbázis” meghatározását, ehelyett az „adatár” fogalmat használta. Az Szjt. hatálybalépésétől (1999. szeptember 1.) az előbbi időpontig a gyűjteményes műnek minősülő adattárak szerzői jogi védelmet élvezhettek.

¹⁷ Gyertyánfy: i. m. (5), p. 75–76.

ján az a tény, hogy a nyilvántartás elérhető a J. I. munkatársai részére, tekinthető úgy, hogy azt a megkereső nyilvánosságra hozta. Tekintettel a nyilvántartás speciális voltára, az a tény, hogy a nyilvántartás csak viszonylag szűk kör részére férhető hozzá, ezért nem releváns. Itt jegyzi meg az eljáró tanács, hogy a nyilvántartást – a megkereső által adott tájékoztatás szerint – annak ellenőrzése után szélesebb kör részére is elérhetővé kívánja tenni.

A fentiekre tekintettel tehát az adott nyilvántartáson fennálló szerzői jogok – az Szjt. erejénél fogva – átszálltak, illetve átszállnak a megkeresőre. Érdemes megemlíteni, hogy habár az Szjt. a 6. §-ban csak „szerzői jogról” beszél, a szerzői jog alapelveivel ütközne, ha úgy tekintenénk, hogy a vagyoni jogok mellett a személyhez fűződő jogok is átszállnak. Helyesebbnek tűnik az az értelmezés, amely szerint a személyhez fűződő jogok nem szállnak át, hanem az egyes szerkesztőknél maradnak. Ez ugyanakkor gyakorlati szempontból nem tűnik központi kérdésnek, hiszen személyhez fűződő jogok alatt a nyilvánosságra hozatal, a névfeltüntetés és a mű integritásának védelméről van szó. Feltételezhető ugyanakkor, hogy az egyes szerkesztők a nyilvántartás szerkesztése során tisztában voltak azzal, hogy a nyilvántartás azért készül, hogy az nyilvánosságra kerüljön (ahogy említettük, nem releváns az, hogy a nyilvánosság alatt szűkebb vagy tágabb kört értünk). A szerkesztők nevének feltüntetésére is megoldhatónak látszik, akár felsorolásszerűen is abban az esetben, ha nem lehet beazonosítani, hogy egyes szerzők pontosan melyik határozatot, milyen tárgyszavakat dolgoztak fel. Végül, az integritás védelmével kapcsolatban arra kell utalni, hogy a szóban forgó nyilvántartás sajátossága miatt (ahol a szerkesztői tevékenység a tárgyszavak feldolgozásban rejlik) ennek veszélyéről – rendeltetésszerű felhasználás esetén – nem lehet szó.

Nem lehet ugyanakkor figyelmen kívül hagyni azt a tényt, hogy az együttes művekre vonatkozó rendelkezések (Szjt. 6. §) a jelenleg hatályos Szjt.-ben jelentek meg először, amely 1999. szeptember 1-jén lépett hatályba. A korábban hatályos, régi szerzői jogi törvényben [a szerzői jogról szóló 1969. évi III. törvény, valamint az annak végrehajtására kiadott 9/1969. (XII. 29.) MM rendelet] nem volt ilyen vagy hasonló jogintézmény. A megkereső által rendelkezésre bocsátott információk szerint a nyilvántartás a T. hatálybalépése óta tartalmazza a releváns adatokat. Ezért kérdés, hogy a 1997. január 1-je és 1999. szeptember 1-je közötti időszakban történt-e szerkesztői tevékenység. A megkereső által nyújtott adatokból erre nem lehet választ adni. Pusztán az a tény, hogy a nyilvántartásban szerepelhetnek olyan határozatok, amelyek a kérdéses időszakban keletkeztek, nem jelenti azt, hogy ezek feldolgozására is ebben az időszakban került sor, hiszen nem zárható ki az, hogy ezeket a határozatokat csak évekkel később dolgozták fel. Amennyiben az ilyen határozatok feldolgozására 1999. szeptember 1-jét követően került sor, akkor az együttesen létrehozott művekre vonatkozó (1999. szeptember 1-jén hatályba lépett) szabályok alkalmazhatóak. Ellenkező esetben ugyanakkor a szerzői vagyoni jogok továbbra is a szerkesztőknél maradtak. Ebben az esetben annak lehet relevanciája, hogy a nyilvántartás tekinthető-e munkaviszonyban létrehozott műnek, és ha igen, mikortól.

A nyilvántartás 2010. február 1-jét követően munkaviszonyban létrehozott mű

Abban az esetben, amennyiben a nyilvántartásra nem lehet alkalmazni az együttesen létrehozott művekre vonatkozó szabályokat, és így a szerzői vagyoni jogok nem szálltak át a megkeresőre, azt érdemes megvizsgálni, hogy a nyilvántartás tekinthető-e munkaviszonyban létrehozott műnek, és ha igen, akkor mikortól. A megkereső tájékoztatása szerint 2010 februárja (pontosabban 2010. február 1-je) óta munkaköri leírás tartalmazza azt, hogy a kulcsszavas adatbázisokat gondozni kell. Ennek alapján a 2010. február 1-jét követően végzett szerkesztői tevékenység eredményeképpen létrejött művek (bejegyzések, tárgyszavak stb.) munkaviszonyban létrehozott műnek minősülhetnek (Szjt. 30.). Az ezekkel kapcsolatos kritériumokat a fenti 1.2.5. pont részletesen tartalmazza. Az eljáró tanács nem tartja szükségesnek ezek megismétlését, csak utal arra, hogy a felsorolt feltételek a kérdéses nyilvántartás esetében fennállni látszanak. Ugyanakkor szükséges hangsúlyozni, hogy az adott nyilvántartás esetében nem lehet figyelmen kívül hagyni az Szjt. 61. § (3) bekezdését, amely szerint a szerző munkaviszonyból folyó kötelessége teljesítéseként összeállított adatbázisra az Szjt. 30. § (3)–(4) bekezdésében foglalt rendelkezések nem vonatkoznak. Ez azt jelenti, hogy ha a munkáltató a felhasználásra másnak engedélyt ad, vagy a művel kapcsolatos vagyoni jogokat másra átruhazza, akkor a – gyűjteményes műnek minősülő adatbázis – szerzőjét (szerkesztőjét) nem illeti meg díjazás.

Ugyanakkor az a tény, hogy a 2010. február 1-jét követően végzett szerkesztői tevékenység eredményeképpen létrejött művek (bejegyzések, tárgyszavak stb.) munkaviszonyban létrehozott műnek minősülnek, csak akkor releváns, ha valamilyen okból az derülne ki, hogy a nyilvántartás nem tekinthető együttesen létrehozott műnek. Mivel az eljáró tanács arra a következtetésre jutott a rendelkezésére álló információk alapján, hogy a nyilvántartás együttesen létrehozott műnek tekinthető, ezért a szerzői vagyoni jogok az Szjt. 6. § (1) bekezdése alapján is átszálltak a megkeresőre, ezért a munkaviszonyban létrehozott művekre vonatkozó rendelkezések alkalmazása nem tűnik relevánsnak.

Abban az esetben azonban, ha a nyilvántartás mégsem tekinthető együttesen létrehozott műnek (pl. azért, mert a nyilvántartás szerkesztőinek hozzájárulása mégis elkülöníthető, azaz név szerint be lehet azonosítani, hogy melyik szerkesztő melyik határozatot és/vagy tárgyszót dolgozta fel), akkor a munkaviszonyban létrehozott művekre vonatkozó rendelkezéseknek van relevanciájuk. Ebben az esetben a 2010. február 1-je előtti időszakban végzett szerkesztői tevékenység eredményeképpen keletkezett bejegyzések vagyoni jogaival továbbra is a szerkesztők rendelkeznek, hiszen azok – munkáltatói utasítás, munkaviszonyból folyó kötelesség hiánya miatt – nem szálltak át a megkeresőre. 2010. február 1-jét követően – amikortól is munkaköri leírás teszi kötelezővé az adatbázis gondozását – a szerzői vagyoni jogok a megkeresőre átszálltak, illetve átszállnak a törvény erejénél fogva.

Ad d) A jelentős ráfordítás kérdése (sui generis adatbázis-oltalom)

Érdeemes megvizsgálni azt is, hogy az adatbázis tartalmának megszerzése, ellenőrzése vagy megjelenítése igényelt-e jelentős ráfordítást, azaz hogy a kérdéses adatbázis sui generis adatbázis-oltalom (Szt. 84/A. §) alatt áll-e. Tekintettel arra, hogy ez nem képezte a megkeresés tárgyát, valamint a megkereső sem bocsátott az eljáró tanács rendelkezésére részletes adatokat ezzel kapcsolatban, az eljáró tanács általános megállapításoknál, illetve feltételezéseknél továbbmenő következtetéseket ezzel kapcsolatban nem tud levonni. Az eljáró tanács szerint az adott adatbázis esetében annak tartalmának megszerzése semmiképpen sem igényelhetett jelentős ráfordítást, hiszen az elemek (a határozatok) a megkereső részére közvetlenül hozzáférhetőek, sőt, a vonatkozó törvény rendelkezései alapján is nyilvánosak. Az adatbázis tartalmának ellenőrzése vonatkozásban felmerülhet a jelentős ráfordítás kérdése, hiszen arra a megkereső is utalt, hogy ezt szakemberek, a J. I. munkatársai végzik, a közvetlen felettes ellenőrzésével. Az adatbázis tartalmának megjelenítésével kapcsolatban az eljáró tanács nem tud semmiféle megállapítást sem tenni, tekintettel arra, hogy e vonatkozásban semmilyen adat sem áll rendelkezésére. Az utóbbi vonatkozásban elsősorban annak lehet jelentősége, hogy az adatbázis létrehozatalához/használatához milyen befektetésekre, erőforrásokra volt szükség.

Amennyiben az a feltételezés, hogy az adatbázis tartalmának ellenőrzése és/vagy megjelenítése jelentős ráfordítást igényelt, helyesnek bizonyulna, akkor a kérdéses adatbázis sui generis adatbázis-védelem alatt állhat. A sui generis adatbázis-védelem az adatbázis előállítóját illeti meg. Az adatbázis előállítója az a személy, aki saját nevében és kockázatára kezdeményezte az adatbázis előállítását, gondoskodva az ehhez szükséges ráfordításokról. Ez jelen esetben kétséget kizáróan a megkereső. Az eljáró tanács hangsúlyozza, hogy a sui generis adatbázis-védelem tekintetében nincs jelentősége annak, hogy a munkaköri leírásokban megjelent-e az adatbázisok gondozásának a kötelezettsége.

Ugyanakkor hangsúlyozni kell azt is, hogy a sui generis adatbázis-védelemre vonatkozó szabályok 2002. január 1. napjától hatályosak. Korábban ilyen védelem nem létezett Magyarországon. Korábban (1997. szeptember 1-je és 2001. december 31-e között) a 61–62. § az „adattár” fogalmát használta, amelyek alapján az adattárra vonatkozó jogok átruházhatóak voltak, valamint az általános szabályok szerint a munkaviszonyból folyó köteleesség teljesítéséként összeállított adattáron fennálló vagyoni jogokat a munkáltató szerezte meg, de csak akkor, ha az adattár elkészítése munkaviszonyból folyó köteleesség részét képezte. Ugyanakkor ez az „adattár” fogalom nem jelentett sui generis védelmi formát, mert a kérdéses időszakban a számítástechnikai eszközökkel vagy bármely más módon működtetett gyűjteményes műnek minősülő adattárakat jelentette [7. § (3) bekezdés]. A konkrét esetben ugyanakkor ennek nincs jelentősége, hiszen csak 2010. február 1-jét követően volt munkáltatói utasítás az adatbázis gondozására.

Ad e) Az adatbázis felhasználása

A felhasználás szerzői jogi szempontból

Az eljáró tanács a rendelkezésére bocsátott információk alapján arra következtetésre jutott, hogy az 1999. szeptember 1-jét követően végzett szerkesztői tevékenység esetében az adatbázis együttesen létrehozott gyűjteményes műnek minősülő adatbázisnak¹⁸ tekinthető, így a szerkesztők hozzájárulásán fennálló vagyoni jogok a törvény erejénél fogva átszálltak a megkeresőre. Amennyiben ez a feltételezés helytelennek bizonyulna, akkor a jogokkal továbbra is a szerkesztők rendelkeznek, de csak a 2010. február 1-jéig végzett szerkesztői tevékenységgel kapcsolatban, ugyanis e naptól az adatbázisok szerkesztése munkaköri kötelezettséggé vált, és így a vagyoni jogokat megszerezte a megkereső. Ebben az esetben – mivel gyűjteményes műnek minősülő adatbázisról van szó – a szerkesztőt nem illeti meg díjazás akkor sem, ha a megkereső a felhasználásra másnak engedélyt ad, vagy a művel kapcsolatos vagyoni jogokat másra átruházza [Szjt. 61. § (3) bekezdés].

A sui generis adatbázis-oltalom (amelynek fennállta tekintetében a jelentős ráfordítás megléte a releváns kérdés) 2002. január 1-je óta állhat fent, azonban ennek jogosultja eleve a megkereső, nem pedig a szerkesztők.

A fentiek alapján a harmadik személy (a megkereső munkaszervezetén kívüli személy) által igényelt az adatbázishoz való hozzáféréssel kapcsolatban az eljáró tanács az alábbiakra utal.

A megkereső által nyújtott tájékoztatás szerint a harmadik személy a fenti nyilvántartás egészének tudományos kutatás céljából történő *kiadását* kérte. A megkereső azt is közölte, egy ilyen igény általában azzal jár, hogy az adatbázis anélkül kerül többszörözésre, hogy a nyilvánosság számára hozzáférhető válna, ez utóbbi lehetőség ugyanakkor nem zárható ki teljesen.

Az elektronikus formában lévő adatbázis kiadása – ahogy arra a megkereső is utalt – többszörözéssel jár, hiszen az valamilyen fizikai hordozón többszörözésre kerül (pl. CD-ROM, pendrive vagy elektronikus úton történő megküldése esetén a számítógép merevlemezén). A *többszörözés* engedélyköteles felhasználási mód, legalábbis a szerzői jogi védelem (gyűjteményes műnek minősülő adatbázis) vonatkozásában. [Ugyanez mondható el a *letöltésre való hozzáférhetővé tételről*, amelyet az Szjt. 26. § (8) bekezdése¹⁹ tartalmaz; az eljáró tanács szerint a megkereső a „nyilvánosságra hozatal”, illetve a „nyilvánosság számára hozzáférhető válás” alatt valószínűleg e felhasználási módra utalt.] Hasonlóképpen engedélyköteles

¹⁸ 2002. január 1-je előtt létrehozott részei tekintetében gyűjteményes műnek minősülő adattár [Szjt. 7. § (3) bekezdés].

¹⁹ Szjt. 26. § (8) A szerzőnek az is kizárólagos joga, hogy művét – másként, mint sugárzással vagy a (7) bekezdésben szabályozott módon – a nyilvánossághoz közvetítse, és hogy erre másnak engedélyt adjon. E joga kiterjed különösen arra az esetre, amikor a művet vezeték útján vagy bármely más eszközzel vagy módon úgy teszik a nyilvánosság számára hozzáférhetővé, hogy a nyilvánosság tagjai a hozzáférés helyét és idejét egyénileg választhatják meg.

felhasználási mód a *terjesztés*, azaz az adatbázis többszörözött példányainak a nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tétele [Szt. 23. § (1) bekezdés]. A fentiek alapján, amennyiben helyes az a feltételezés, hogy együttesen létrehozott műről van szó, akkor az 1999. szeptember 1-jét követően létrejött bejegyzések esetében a megkereső rendelkezik a vagyoni jogokkal, így autonóm döntése, hogy a többszörözés, terjesztés és/vagy a letöltésre való hozzáférhető tétel típusú felhasználást engedélyezi-e. Ha igen, ebben az esetben a szerkesztőket nem illeti meg díjazás.

Ugyanakkor ha ez előbbi feltételezés mégsem bizonyulna helytállónak, akkor a vagyoni jogokkal továbbra is a szerkesztők rendelkeznek (legalábbis 2010. február 1-jéig), így az ilyen felhasználásokra csak az engedélyükkel kerülhet sor. Az engedély megadását természetesen díjazáshoz is köthetik. Az engedélyük hiányában történő felhasználás (többszörözés, letöltésre való hozzáférhetővé tétel) szerzői jogi jogsértésnek minősülhet. (Habár a megkeresés erre vonatkozó kérdést nem tartalmazott, az eljáró tanács megjegyzi, hogy természetesen nincs akadálya annak, hogy a megkereső utólag szerezze meg a vagyoni jogokat a szerzőktől.) A 2010. február 1-jét követően elvégzett szerkesztői tevékenység vonatkozásában – tekintettel arra, hogy e naptól munkaköri kötelezettséggé vált az adatbázis gondozása – a megkereső a törvény erejénél fogva megszerezte a szerzői vagyoni jogokat. Szerzői jogilag releváns felhasználásra ezért jogosult, a felhasználásra másnak is engedélyt adhat, valamint a vagyoni jogokat akár másra is átruházhatja anélkül, hogy a szerkesztőket díjazás illetté meg. Az eljáró tanács ugyanakkor ismételten hangsúlyozza, hogy az előbbieknél csak akkor lenne relevanciája, ha a nyilvántartás mégsem minősülne együttesen létrehozott műnek.

A felhasználás sui generis adatbázis-védelem szempontjából

A sui generis adatbázis-védelem (amelyről 2002. január 1-je óta lehet csak szó) eleve a megkeresőt illeti meg. Fontos ugyanakkor hangsúlyozni, hogy ezen önálló jog esetén a releváns felhasználási módok az *adatbázis tartalmának egésze vagy jelentős része kimásolása vagy újrahaznosítása* (részletesen lásd a fenti 1.2.6. pontot), valamint kivételes esetben a jelentéktelen rész ismételt és rendszeres kimásolása vagy újrahaznosítása [Szt. 84/A. § (3) bekezdés]. A sui generis adatbázis-védelem szempontjából releváns felhasználás (további felhasználás engedélyezése vagy akár a jogok átruházása) esetén a szerkesztőket nem illeti meg díjazás.

Az eljáró tanács a felhasználás kérdésével kapcsolatban arra utal, hogy jelen esetben a szerzői jogi szempontból releváns felhasználási mód az adatbázis (egészének vagy egy részének) többszörözése, terjesztése és/vagy letöltése, a sui generis adatbázis-védelem szempontjából pedig az adatbázis egésze vagy jelentős része kimásolása és/vagy újrahaznosítása. Önmagában az adatbázis megismerése például olyan módon, hogy a harmadik személy a megkereső helyiségében a megkereső számítógépes hozzáférésén keresztül (amelyen az adatbázis egyébként is hozzáférhető) úgy tanulmányozza az adatbázist, hogy nem kerül sor

ilyen felhasználásokra, sem szerzői jogi szempontból, sem a sui generis adatbázis-védelem szempontjából nem tekinthető releváns felhasználásnak. Az adatbázishoz való hozzáférés, az adatbázis szűk értelemben vett használata (különösen többszörözés, terjesztés, letöltésre való hozzáférhetővé tétel, illetve kimásolás, újrahasznosítás hiányában) tehát jellemzően nem olyan felhasználás, amely a szerzői jogi és/vagy a sui generis adatbázis-védelem szempontjából releváns lenne. Az adatbázishoz való ilyen pusztá hozzáférés hasonlítható egy irodalmi mű elolvasásához vagy színpadi mű megtekintéséhez, amely szintén nem felhasználási cselekmény szerzői jogi szempontból.²⁰

3. A kérdésekre adott válaszok összefoglalása

A fentiek alapján az eljáró tanács a megkereső által feltett kérdésekre az alábbi összefoglaló jellegű válaszokat adja.

1. *Köztisztviselő által, munkaidőben és a munkáltató eszközeivel, de munkaköri feladatkörén kívül, illetve munkáltatói utasítás hiányában, önkéntesen vezetett nyilvántartás/adatbázis állhat-e szerzői jogi védelem alatt?*

Igen, az ilyen nyilvántartás/adatbázis állhat szerzői jogi védelem alatt, ha a szerkesztők tevékenysége egyéni, eredeti jellegű tevékenység. A szerzői jogi védelemtől függetlenül – akár azzal párhuzamosan is – a nyilvántartás/adatbázis állhat sui generis adatbázis-védelem alatt is, amennyiben az adatbázis tartalmának megszerzése, ellenőrzése vagy megjelenítése jelentős ráfordítást igényelt.

2. *Amennyiben az 1. kérdésre adott válasz igen, úgy*

a) kit lehet szerzőnek tekinteni?

A nyilvántartáson/adatbázison mint gyűjteményes művön fennálló szerzői jog a szerkesztőket illeti meg. Amennyiben az egyes szerkesztők egyenként nem határozhatóak meg, akkor a nyilvántartás/adatbázis feltehetően együttesen létrehozott műnek minősül, ezért az azon fennálló szerzői (vagyon) jogok a törvény erejénél fogva átszálltak a megkeresőre. Ha az egyes szerkesztők hozzájárulása a nyilvántartáshoz/adatbázishoz meghatározható, akkor a nyilvántartás/adatbázis nem együttesen létrehozott mű, így a szerzői (vagyon) jogokkal a szerkesztők rendelkeznek. Ebben az esetben van relevanciája annak, hogy volt-e, és ha igen, akkor mikortól, munkáltatói utasítás a nyilvántartás/adatbázis vezetésére.

²⁰ Az 1999. szeptember 1-je előtt hatályban volt szerzői jogi törvény (1969. évi III. törvény) végrehajtási rendelete, a 9/1969. (XII. 29.) MM rendelet 10. § (1) bekezdése ezt így fogalmazta meg: „Felhasználáson az Sztj. alkalmazásában azt a folyamatot kell érteni, amely a művet vagy annak részletét a nyilvánosság-hoz közvetíti. Ez vonatkozik az átdolgozásokra, feldolgozásokra és fordításokra is.”

A nyilvántartáson/adatbázison fennálló sui generis adatbázis-védelem eredeti jogosultja a megkereső.

b) ki a vagyoni jogok jogosultja, ha az utasítást szóban vagy írásban adták?

Amennyiben a nyilvántartás/adatbázis nem minősülhet együttesen létrehozott műnek, akkor egészen addig az időpontig, amíg a megkereső nem adott utasítást a nyilvántartás/adatbázis gondozására (szerkesztésére), a szerzői (vagyoni) jogokkal a szerkesztők rendelkeznek. Azt az időpontot követően, hogy ez a szerkesztők munkaviszonyból folyó köteletségévé vált, a nyilvántartás/adatbázis (legalábbis azon részét tekintve, amely ezen időpontot követően keletkezett) munkaviszonyban létrehozott műnek minősül, így az azon fennálló vagyoni jogokat a megkereső (a szerkesztők jogutódjaként) a jogszabály rendelkezésénél fogva megszerezte.

3. *Amennyiben a nyilvántartás/adatbázis szerzői jogi védelem alatt áll, úgy harmadik személy kérheti-e ennek a műnek a megismerését? Sérti-e a szerző vagyoni jogát, ha nyilvánosságra hozzák?*

Az adatbázis harmadik személy általi „megismerésének” lehetőségét nem szabályozza a szerzői jog. A megkeresésben leírt tényállás esetében a szerzői jogi szempontból releváns felhasználási módok az adatbázis (egészének vagy egy részének) *többszörözése, terjesztése és/vagy letöltésre való hozzáférhetővé tétele*, a sui generis adatbázis-védelem szempontjából pedig az adatbázis egészének vagy jelentős részének a *kimásolása és/vagy újrahasonosítása*. Amennyiben ezek valamelyikére sor kerül (pl. a nyilvántartást/adatbázist valamilyen fizikai hordozón átadják vagy elektronikus úton megküldik harmadik személy részére), akkor az releváns felhasználás. Amennyiben a korábban leírtak alapján a szerzői vagyoni jogokat nem szerezte meg a megkereső, azaz azokkal továbbra is a szerkesztők rendelkeznek, akkor az ilyen típusú felhasználások a szerkesztők engedélye hiányában jogsértésnek minősülhetnek.

*Dr. Kiss Zoltán, a tanács elnöke
Dr. Halász Bálint, a tanács előadó tagja
Dr. Zsolnay Judit, a tanács szavazó tagja*

KIÁLLÍTÁS MINT GYŰJTEMÉNYES MŰ SZERZŐI JOGI VÉDELME

SZJSZT-34/13

A Pécsi Ítéltábla megkeresése

A megkereső által feltett kérdés

A szakértő testület a volt repülőtéren található múzeum helyszíni megtekintését követően nyilatkozzon arról, hogy a kereset tárgyává tett kiállítási anyag – az alperesek által elhelyezett kiegészítő tárgyak figyelmen kívül hagyásával – olyan gyűjteményes műnek minősül-e, amely egyéni, eredeti jelleggel rendelkezik akár a tartalmának összeválogatása, akár elrendezése, akár szerkesztése folytán?

A Szerzői Jogi Szakértő Testület (a továbbiakban: SZJSZT) szervezetéről és működéséről szóló 156/1999. (XI. 3.) Korm. rendelet 8. §-ának (1) bekezdése szerint az SZJSZT nevében az eljáró tanács a feltett kérdések és a benyújtott iratok alapján alakítja ki a szakértői véleményt, a tények megállapítására nem végez külön bizonyítást, nem tart helyszíni szemlét, és nem idézhető. Tekintettel azonban arra, hogy a szakértői tevékenység tárgya kiállítás, ezért az eljáró tanács kihelyezett tanácsulást tartott.

Tényállás

T. községben az 1970-es évektől működik hosszabb-rövidebb megszakításokkal a repülőtér mellett csapattörténeti emlékszoba, illetve kiállítás. Az első- és másodrendű felperes és más személyek – a másodrendű felperes irányításával – 2009-ben létesítettek ismét kiállítást az amerikai katonai alakulatok számára templom funkcióját ellátó épületben a repülőtér területén. A kiállítás 2009 augusztusában nyílt meg. A kiállítás jellemzője, hogy egy nagyobb légtérű helyiségben és az azt övező több, kisebb helyiségben 1928-tól kezdődően, időrendi sorrendet tartva mutatja be a szolgálatot teljesítő katonák mindennapjait, ünnepeit, kiegészítve más alakulatok tárgyi emlékeivel. A látogató számára biztosított annak a lehetősége, hogy a kiállított tárgyakat kézbe vegye, kipróbálja, az egyenruhákat felpróbálhatja, fényképfelvételeket készíthet. A kiállításnak otthont adó épület az elsőrendű alperes tulajdona. A kiállítás tárgyai nem állnak a felperesek tulajdonában. A felperesek a kiállítás kialakításában, annak gondozásában és a tárlatvezetésben vettek részt aktívan. 2011. szeptember 13. napjától azonban az elsőrendű alperes a kiállítás üzemeltetését a másodrendű alperesnek adta át, a felpereseket kizárta az épületből a zár lecserélésével.

Előzetes megállapítások

A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Szt.) rendelkezései szerint:

7. § (1) *Szerzői jogi védelemben részesül a gyűjtemény, ha tartalmának összeválogatása, elrendezése vagy szerkesztése egyéni, eredeti jellegű (gyűjteményes mű). A védelem a gyűjteményes művet megilleti akkor is, ha annak részei, tartalmi elemei nem részesülnek, illetve nem részesülhetnek szerzői jogi védelemben.*
- (2) *A gyűjteményes mű egészére a szerzői jog a szerkesztőt illeti, ez azonban nem érinti a gyűjteménybe felvett egyes művek szerzőinek és a kapcsolódó jogi teljesítmények jogosultjainak önálló jogait.*
- (3) *A gyűjteményes mű szerzői jogi védelme nem terjed ki a gyűjteményes mű tartalmi elemeire.*

A szellemi alkotói tevékenység egyik különleges esete, amikor a szerző (kurátor) gyűjteményes művet hoz létre. Ekkor a művet az egyéni, eredeti jellegű szerkesztői tevékenységre tekintettel illeti meg a szerzői jogi védelem – függetlenül az összeválogatott művek, adatok szerzői jogi megítélésétől –, ezáltal elismerve a tartalom összeválogatásának, elrendezésének vagy szerkesztésének szellemi tevékenységét.

A bíróságok, illetve az SZJSZT is több esetben foglalkozott a gyűjteményes művek kérdésével, tekintve, hogy az Szt. csak a gyűjteményes mű ismérveit, a szerkesztői tevékenység mikéntjét határozza meg, azonban lehetséges eseteket példalózó jelleggel sem ismertet.²¹

A gyűjteményes művek műfaji sokszínűsége – szakirodalmi, zenei, illetve szerzői jogi oltalom alatt nem álló tartalmi elemek összegyűjtésén túl – az Szt. által védelemben részesített valamennyi műre és szomszédos jogi teljesítményre kiterjed. Alátámasztja ezt a BUE²² 2. cikk (5) bekezdésének megfogalmazása is – „*irodalmi vagy művészeti műveknek az anyag kiválasztása vagy elrendezése folytán szellemi alkotásnak minősülő gyűjteményei ... e jellegüknél fogva részesülnek védelemben*” –, amely az Szt. korábban hivatkozott 7. §-ának (1) bekezdésénél egyértelműbben határozza meg, hogy a művészeti alkotások összeállítása is állhat szerzői jogi védelem alatt, tehát kiállítás is lehet gyűjteményes mű.

²¹ LB Pf.III.20 982/1967., Pf.III.20.015/1977., SZJSZT-01/2007, SZJSZT-06/2008, SZJSZT-38/2006 a Fővárosi Bíróság 17.P.630.675/2004. számú perében, SZJSZT-18/1997, SZJSZT-19/2009, SZJSZT-12/2010, SZJSZT-22/2013.

²² Az irodalmi és a művészeti művek védelméről szóló 1886. szeptember 9-i Berni Egyezmény Párizsban, az 1971. évi július hó 24. napján felülvizsgált szövegének kihirdetéséről szóló 1975. évi 4. törvényerejű rendelet.

1. A gyűjteményes mű szerzője

A gyűjteményes művek szerkesztőjére az Sztj. általános rendelkezései előírásai vonatkoznak, ennek megfelelően az Sztj. 4. §-ának (1) bekezdése alapján a gyűjteményes mű szerzője is csak természetes személy lehet.

Egy kiállítás megvalósításában számtalan közreműködő vehet részt alkotó módon, mint például a kurátor, a rendező, a grafikus, a tipográfus, a látványtervező, a kivitelező, a fotós és a filmes, ezért a nagyobb, illetve összetettebb kiállítások esetében a többszerzős művekre is figyelemmel kell lenni. Az Sztj. korábban hivatkozott 7. § (2) bekezdésének előírása szerint azonban a gyűjteményes mű egészére a szerzői jogi védelem csak a szerkesztő(ke)t illeti meg. A kiállítás összeállítása során a gyűjteménybe felvett egyes művek szerzőinek és a kapcsolódó jogi teljesítmények jogosultjainak önálló jogait ez azonban nem érinti, tehát a kiállítással mint egészszel kizárólag a szerkesztő (adott esetben például a főrendező, a főkurátor) rendelkezhet. A rész–egész, valamint a külső–belső viszonyokban ugyanúgy fennállnak a szerzők, illetve a szerkesztő személyhez fűződő és vagyoni jogai. A vagyoni jogokkal történő rendelkezésre a felhasználási szerződés, a később bemutatásra kerülő szerzői és szomszédos jogok közös kezelése, valamint az Sztj. 30. §-ában szabályozott, munkaviszonyban vagy más hasonló jogviszonyban létrehozott művek előírásait kell megfelelően alkalmazni. Így amennyiben a szerkesztő (egy kiállítás esetében jellemzően művészettörténész, kiállításrendező, kurátor) munkaviszonyban áll az adott intézménnyel, és munkaköri kötelességébe tartozik kiállítások szervezése, gyűjteményes művek szerkesztése, akkor, eltérő megállapodás hiányában, a mű átadásával a vagyoni jogokat a szerző jogutódjaként a munkáltató szerzi meg, így a továbbiakban ő jogosult a kiállítás egészével rendelkezni. Ezt azért is lényeges kiemelni, mert a művek, tárgyak és egyéb eszközök bérlését jellemzően a kiállításnak helyt adó intézmény végzi, illetve a szerkesztőt eleve azzal bízzák meg, hogy az intézmény saját tulajdonú gyűjteményéből válogasson – esetlegesen előre meghatározott, főszabály szerint szerzői jogi védelmet nem élvező koncepció mentén – a saját egyéni, eredeti elképzelése szerint. Az Sztj. éppen az egyéniség, eredetiség révén biztosítja a szerkesztőnek a válogatás mint egész további felhasználhatóságának kizárólagos engedélyezési jogát.

2. A gyűjteménybe való felvétel, érintett felhasználási módok

Ha a gyűjteménybe felvenni kívánt elemek (használati tárgyak, egyenruha, repülőgép-alkatrészek) nem állnak szerzői jogi védelem alatt, a felhasználásukhoz – értelemszerűen – a dolgok tulajdonosának az engedélye szükséges.

Amennyiben a szerkesztő olyan műveket, illetve teljesítményeket kíván a gyűjteménybe felvenni, amelyek szerzői jogi oltalom alatt állnak, akkor egyrészt figyelemmel kell lennie a szerző azon jogára, hogy művét a gyűjteményes műbe felvegyék, másrészt a gyűjteményes mű jellegére tekintettel megvalósuló egyéb felhasználási módokra. Egy kiállítás során több

műtípus különböző felhasználási módjait kell tekintetbe venni. A képző-, ipar- és fotóművészeti alkotások kiállításának (lényegében nyilvános előadásának) a joga a már nyilvánosságra hozott művek esetében önkéntes közös jogkezelésbe tartozik, amelyre engedély a HUNGART Vizuális Művészek Közös Jogkezelő Társasága Egyesülettől szerezhető.²³ Kisjogos zenei művek nyilvános előadása után az ARTISJUS Magyar Szerzői Jogvédő Iroda Egyesületnek kell a szerzői jogdíjat, gépzene felhasználása után pedig ezen felül a szomszédos jogi díjigényeket is megfizetni.²⁴ A multimediális kiállítások keretében nyilvánosan előadott filmalkotások felhasználásának az engedélyezése (pl. kiállítás keretében történő folyamatos vetítés vagy a közönség jelen lévő tagjai által választható nyilvános előadás biztosítása) ugyancsak közös jogkezelésbe tartozik, amelynek engedélyezésére a FilmJUS Filmszerzők és Előállítók Szerzői Jogvédő Egyesület van nyilvántartásba véve.²⁵ Minden további szerzői alkotás (pl. nagyjogos irodalmi vagy zenei mű, térképmű) és szomszédos jogi teljesítmény (pl. rádió- és televíziószervezetek) kiállítását, nyilvános előadását a jogosultakkal közvetlenül kell engedélyeztetni. A teljesség igényével megjegyzendő, hogy a képzőművészeti, fotóművészeti és iparművészeti alkotások kivételével az idézés szabad felhasználási esetköre is szerepet játszhat egy kiállítás során.²⁶

Fontos megjegyezni, hogy a műalkotás (dologi műpéldány) tulajdonjogának átruházása (felhasználási szerződés hiányában) nem érinti a szerző személyhez fűződő és vagyoni jogait. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy egy kortárs festmény kiállításakor a tulajdonos ugyanúgy felhasználónak minősül, mint a szerző és tulajdonos jogviszonyán kívül álló harmadik személy. Az Sztj. 23. § (1)–(2) bekezdésének rendelkezése alapján ugyanígy engedélyezési és díjfizetési kötelezettsége áll fenn a műpéldány tulajdonosának akkor, ha harmadik személynek kiállítás céljára ad bérbe vagy haszonkölcsönbe képzőművészeti vagy fotóművészeti alkotást. Iparművészeti alkotást szabadon lehet bérbe adni, mert a bérbeadással történő terjesztés joga az építészet, az iparművészet és az ipari tervezőművészet körében csak a tervekre vonatkozik.²⁷

A gyűjteményes művekhez szükségszerűen kapcsolódhatnak – az oltalom fennállásától függetlenül – a kiállított tárgyakról készült leírások, műismertetések, valamint a tárlatvezetéshez készített szövegek. Amennyiben ezek egyéni, eredeti jellegű művek – mint az irodalom alkotásai –, ugyancsak állhatnak szerzői jogi védelem alatt, amelyek felhasználásához, gyűjteményes műbe való felvételükhöz a jogosultak engedélye szükséges.

²³ www.hungart.org.

²⁴ Az Artisjus „K” jelű díjszabása: <http://kjk.sztjh.gov.hu/sites/default/files/k13.pdf>.

²⁵ A FilmJUS díjszabása a filmalkotások egyes nyilvános előadással történő felhasználása után fizetendő jogdíjról és a felhasználások egyéb feltételeiről. A nyilvános filmvetítés vagy videoelőadás esetén a film-, audiovizuális műben megfilmesített zenemű felhasználásáért a zeneszerzőknek és szövegíróknak járó jogdíjat ugyancsak az Artisjus „K” jelű díjszabása alapján kell megfizetni.

²⁶ Sztj. 67. § (1).

²⁷ Sztj. 23. § (4).

3. Az összeválogatás szempontjai

A szerkesztő szellemi tevékenysége tételek meghatározott csoportjából valamely sajátos szempont, elképzelés szerint kiválogatott, elrendezett művekkel kifejezett bemutatás (display). Munkáját számtalan körülmény határozhatja meg, többek között a kiállítási tér adottságai (a kiállítási felületek méretei, egyterű hangár, többhelyiséges épület, szabadtéri kialakítás), a helyiség technikai felszereltsége, installációs és pénzügyi lehetőségek, a kiállításnak helyt adó intézmény rendeltetése, profilja. Más szerkesztési lehetősége van a pipa-, a kocsi-, a marcipán-, a csipke-, a lámpa-, a csokoládé-, a baba-, az ásvány-, jelen esetben a repüléstörténeti múzeum kiállítása szerkesztőjének, mint egy összetettebb profilú (szépművészeti, természettudományi, néprajzi, technikatudományi) intézmény kiállítása kurátorának.

Műfajonként igen eltérő lehet a szerző mozgástera, az eredetiség korlátja. *„A tervezőnek a fizikai törvények és építészeti előírások szűkebb mozgási teret engednek, mint a képzőművészeti alkotásokat létrehozó szerzőnek.”*²⁸ Ugyanígy a szerkesztők választási, szerkesztési lehetősége is szűkebb a tematikus, időszaki vagy vándorkiállítások esetében.

Egy katonai kiállítás szerkesztési elve lehet például a kronológiai teljességre törekvés mellett az egyes eseményekre, tárgyakra, szokásokra vonatkoztatott szelekció.

A gyűjteményes mű szerzői jogi védelmét az Szjt. 1. §-ának (3) bekezdése alapján nem határozhatja meg a mű mennyiségi, minőségi, esztétikai jellemzője vagy az alkotás színvonalára vonatkozó értékítélet. *„A gyűjteményes mű éppen az anyagnak bizonyos cél érdekében való összeválogatásával és elrendezésével válik egységes egészé.”*²⁹

Az eljáró tanács válasza

A múzeumban található, kereset tárgyává tett kiállítási anyag – az alperesek által elhelyezett kiegészítő tárgyak figyelmen kívül hagyásával – olyan gyűjteményes műnek minősül-e, amely egyéni, eredeti jelleggel rendelkezik akár a tartalmának összeválogatása, akár elrendezése, akár szerkesztése folytán?

A testület nevében eljáró tanács kihelyezett tanácsülés keretében 2013. december 12. napján megtekintette a kiállítást. A testület a tanácsülés időpontjáról – az ítéletábla végzésének megfelelően – előzetesen értesítette a peres felek jogi képviselőit; a kiállítás megtekintését az alperesek biztosították. A kiállítás megtekintésekor a felek képviselői voltak jelen.

Az eljáró tanács az alábbiak szerint válaszolja meg az ítéletábla által feltett kérdést.

A megtekintett kiállítás a volt amerikai kápolnában és az azt körülvevő kisebb helyiségekben található. A kiállításon elhelyezett tárgyak – a teljesség igénye nélkül – tablók, zász-

²⁸ http://www.sztnh.gov.hu/testuletek/szjszt/SZJSZT_szakvelemenyek/2001/2001PDF/szjszt_szakv_2001_038.pdf.

²⁹ Dr. Alföldy Dezső: A magyar szerzői jog. Grill Károly Könyvkiadó, Budapest, 1936, p. 22.

lók, leírások, fényképek, különböző tárolókban bemutatott összeállítások, valamint katonai öltözékek, fegyverek, kitüntetések, továbbá repülőgépekhez kapcsolódó szerszámok, kélelékek, alkatrészek. A bíróság által feltett szakkérdésre az eljáró tanács anélkül meg tudja adni a választ, hogy számára ismert lenne a szerkesztők és megbízóik közötti jogviszony természete, a tárgyak tulajdonjogi helyzete, szerzői jogi megítélése, illetve az esetlegesen szerzői jogi védelemben részesülő alkotások esetén a szerzők hozzájárulása. Az eljáró tanács a kiállítás áttanulmányozása során nem vette figyelembe az alperesek által elhelyezett kiegészítő tárgyakat; ugyancsak nem tudta a kiállítás megvilágítását sem figyelembe venni, mert a kiállításnak helyt adó épületben a tanácsülés megtartásakor technikai okok miatt nem volt áram.

Az eljáró tanács szakvéleményének kialakításához elsődlegesen arra a kérdésre kereste a választ, hogy mely pontokon azonosítható az egyéni, eredeti jellegű szerkesztői, rendezői, kurátori tevékenység.

A kiállított tárgyak fő rendezési elve a történetiség, azaz a bázis történetének, jelentősebb eseményeinek bemutatása, amely csupán egy, de a leginkább jellemző rendszerező eszköz a különféle reprezentációs módok közül.

Az eljáró tanács véleménye szerint a szerkesztők egyénisége megnyilvánul többek között abban, hogy az időrendi sorrendben elrendezett tárgyak mellett megjelennek más tematikus összeállítások is, mint például a „kitüntetések”, „aranykoszorús pilótáink” vagy a „vendégeink voltak” tabló, illetve különböző összehasonlító, térképre kasírozott mutatók, egyenruha-összeállítások, – függetlenül attól, hogy azokat a tablókat eredetileg kik készíthették. Az emléktárgyak, tablók állagából arra lehet következtetni, hogy a kiállítás részeit, egyes elemeit már korábban létrehozták. A kiállítás ezért tekinthető „emlékkiállítás”-nak is, amely a szerző szándéka szerint gyarapodhat. A kiállítás egésze korabeli megőrzött és a szerkesztők számára rendelkezésre bocsátott tárgyakból áll. Nem szükséges, hogy a kiállítás részeit kifejezetten e kiállítás céljára hozzák létre, és az sem akadály a gyűjteménybe felvételek, ha az egyes tételek már korábbi kiállítás részeként megjelentek.

A szerkesztők munkáját kifejezetten meghatározhatta több körülmény is, így különösen a kiállítási tér adottságai (korábban kápolna céljára használt helyiség), az installációs lehetőségek (tárolók, falak beborítása, oltárkép eltakarása, oltár) és a kiállításnak helyt adó intézmény (laktanya) rendeltetése. Szerkesztői döntésnek minősíthető az, hogy egy főhelyen (a kiírás szerint „a templom egykori oltárképét a látvány harmóniája miatt el kellett takarnunk, azonban eredeti állapotában megőriztük a kárpit mögött”) reprezentatív zászlóegyüttest helyeztek el. A maximális felületkihasználás nem jelenti azt, hogy a tárgyak sűrű elhelyezéséből hiányozna a szerkesztők egyéni elképzelése.

Az eljáró tanács a gyűjteményes mű összeválogatásának szempontjai körében hivatkozik az SZJSZT-38/2006. sz. véleményre:

„Az összeválogatás alkalmazott elve elsősorban akkor tekinthető egyéninek, eredetinek, ha a gyűjtemény valóban válogatás eredményeként született meg,

vagyis egy műveket, adatokat tartalmazó nagyobb halmazból a szerkesztő valamilyen egyéni, eredeti szempont alapján válogatja össze gyűjteménye egyes elemeit. Ez alapján az összeválogatás nem rendelkezik egyéni, eredeti jelleggel, ha az valamennyi, bizonyos tulajdonsággal rendelkező elemet (művet, adatot) tartalmaz (például valamennyi budapesti telefon-előfizető adatai).

Ugyancsak nem tekinthető összeválogatásnak a 'gyűjtemény', ha az csupán egy vagy az összes elem számához képest elenyésző számú tételt tartalmaz. Az elrendezés elsősorban akkor tekinthető egyéninek, eredetinek, ha az meghaladja a nyilvánvaló sorrendbe illeszthető tulajdonságok alapján (például kezdőbetű, súly, hossz) történő automatikus rendezést.³⁰

Az eljáró tanács véleménye szerint a kiállított tárgyak sorrendje általában, többnyire nem magától értetődő, elhelyezésük nem mindig nyilvánvaló. A kurátorok számára rendelkezésre állt az az alkotók számára elengedhetetlen mozgástér, amely lehetővé teszi egyéni, eredeti, azaz szerzői alkotás létrehozását.

Mindezek alapján megállapítható, hogy a kiállítás tartalmának összeválogatása, elrendezése egyéni, eredeti jellegű, tehát az Szjt. 7. §-ának (1) bekezdése alapján szerzői jogi védelemben részesülhet.

Dr. Györi Erzsébet, a tanács elnöke

Dr. Legeza Dénes, a tanács előadó tagja

Dr. habil Beke László CSc, a tanács szavazó tagja

Összeállította: dr. Legeza Dénes

³⁰ http://www.sztnh.gov.hu/testuletek/szjszt/SZJSZT_szakvelemenek/2006/ELLENORZOTT_PDF/szjszt_szakv_2006_38_REC_PDF.pdf.